

הב מרעיונותיו של זרחין, וכשהציע גם מיליונים למימושם, נראה הדבר אחרת. נחתם זכרון דברים.

★ ★ ★
"יהודים כה מפשיים"

כרונן יהודים שנחתם היה משולש:
 מצד אחד חתם עליו הממציא עצמו, אלכסנדר זרחין, ואילו שני השותפים הראשיים היו ממשלת ישראל והחברה האמריקאית פייארבנקס וויטני קורפוריישן, שנציגה היה לא אחר מאשר דויד קאר.
 תמה או היהודי קאר: "אף פעם לא שיערתי כי ישנם יהודים כה טיפשים. באתי רק לקבל רשות להשתמש בפאטנט, והפכתי לשותף של ממש. ולא סתם שותף: עבור רבע מיליון דולר הפכתי לשותף בשני הפאטנטים גם יחד. גם בפאטנט ההקפאה וגם בפאטנט הגז."

ובכדי שלא יהיה ספק לגבי השאלה, מי היה הישראליים שדחפו את האמריקאי ליתן פתוח, כונסה או אסיפת עיתונאים רישית, בה הצהירו נציגי הממשלה: "זרחין הוא אמנם גאון טכנולוגי, אבל אין לו מושג בעסקים. הוא חשב שאפשר יהיה לו ממש את המצאותיו בלי השותפים האמריקאים."

גאון או לא גאון, מבין בעסקים אי לא מבין בעסקים — כל השאלות האלה לא הפריעו כמובן לנציגי הממשלה לחתום כעבור חודשים ספורים הסכם מיוחד עם זרחין, כדי שיסיר את היחסים ביניהם, לקראת חתימת הסכם מלא וסופי בין הממשלה, הישראלי והחברה האמריקאית (פייארבנקס וויטני).

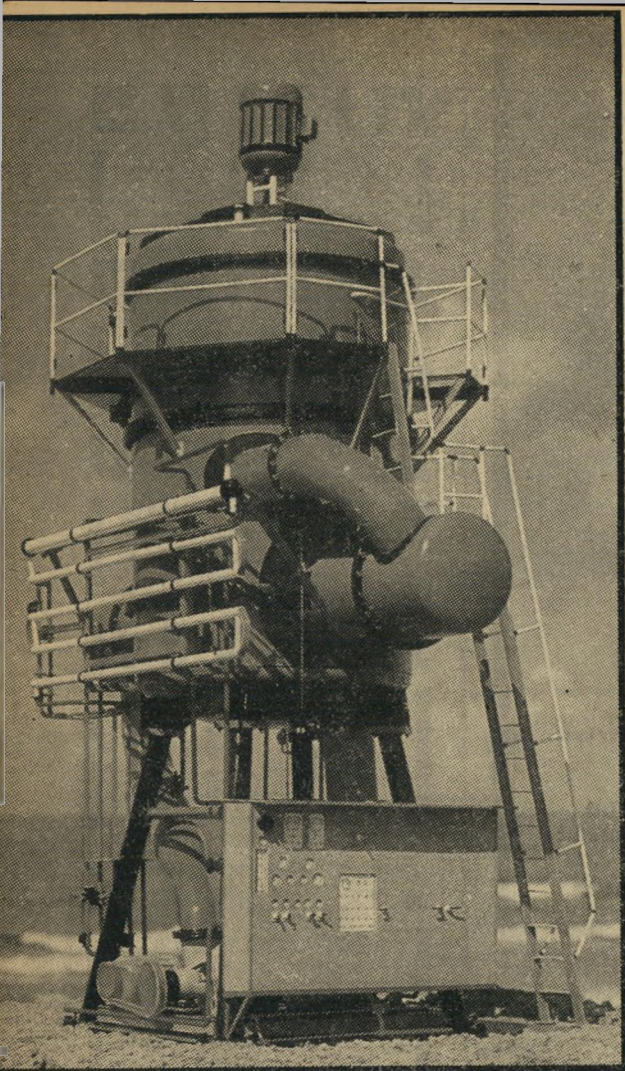
על ההסכם הרוצידי חתמו מנהגם בדר, מנכ"ל משרד הפיתוח, ואלכסנדר זרחין, שנקרא בלשון ההסכם, "הממציא". לרגע נידמה היה אז, בחודש מארס 1960, שהממציא הנ"ל לא היה עוד אותו "הנדוניק המשוגע מתלאביב". הפעם התייחסו אליו ברצינות.

★ ★ ★
האחרונים היקרים

ק בעיני ההון והרווחים שהיו מוקנים לצד הישראלי בחברה החדשה (זו שחוקם עם החברה האמריקאית), יתחלקו בין הצדדים להסכם זה כדלקמן: 70% לממשלה ו-30% לממציא. מניות החברה של הצד הישראלי יהיו כולן בידי הממשלה ועוד:

הממציא מתחייב להשתתף באופן פעיל, כמיטב יכולתו, בניהולן הטכני של פעולות החברה החדשה, ולהעמיד לרשות החברה החדשה, ולרשותה בלבד, את הידע המיקצועי שלו לשם טיכנון, יעוץ, הדרכה וביצוע מיתקנים להתפלת מים. שהחברה היחדשה תחליט על הקמתם.

פרט נוסף:
 הממשלה מתחייבת לגרום לכך כי ישולם לממציא ו/או לבאריכוחו, סך השווה ל-7.5% (שבעה וחצי אחוזים) מערך ההשקעות שתשקיע החברה או הממשלה בכל מיתקן להתפלת מים שיוקם בישראל, ואשר יופעל

המתקן המתקפל

נועד לשאת בראשו מנועי רוח שהמציא זרחין, ושאותו התכוון לבנות באילת. הוא תיכנן את המתקן המתקפל כך, שאפשר יהיה להורידו אל פני הקרקע, לאחר שאנשי בסחון העירו לו כי בניית מנוע-רוח באילת עלולה לשמש מסרה נוחה ליריות אויב.

המתקן הנסיוני

הוא מתקן התפלת מים בשיטת אידוי, שנבנה לפי המצאתו של המהנדס אלכסנדר זרחין בחוף תל-ברוך, צפונית לתלאביב. המצאה זו רשומה בברית-המועצות כפסנט כבר משנת 1926, והיא אחת הבודדות שמומשו בישראל במציאות. המתקן הושלם בשנה שעברה.

כמתוכנן, ההסכם המשולש, הסופי, בין שני אלה לבין החברה האמריקאית.

ההסכם המשולש לא ביטל את ההסכם הדורי צדדי, שהבטיח 9.5% לזרחין. הוא רק נתן דחיפה נוספת ליוזמתו רבת-השנים של הממציא, להתפלת מים ולפתור בדרך זו את אחת מבעיותיה היסודיות ביותר של המדינה.

אורח חייו לא השתנה כמעט במאומה מאז. זרחין המשיך להתקיים בצניעות, ממשכורת שניתנה לו כיועץ החברה החדשה התפלה לישראל בע"מ — חברה שהוקמה בהתאם להסכם הישראלי-אמריקאי.

משרד הפיתוח הציע לו, אמנם, הלוואה, כדי שירכוש דירה משלו, אך זרחין סירב: "החוק החלונני מתיר ריבית, אך אני לא

כל אלה מלעיטים אותו בהבטחות, מניעים ראשיהם לאות הסכמה, אך כשהם יוצאים ממנו, נידמה כי הכל נשכח. עובדה: סעיפים רבים בהסכמים שנחתמו בין זרחין לבין הממשלה לא מומשו מאז. ה'אחרים' לכך פשוט התעלמו מהם, כאילו לא היו כלל. גם לגבי המצאות אחרות שלו, עליהן לא נערכו עדיין דיונים ושבגללם לא נחתמו חוזים, אין מגלים הבנה יתרה. אפילו שבאילת מצוייה כבר הוכחה לציד קתו: המיתקן להתפלת מים.

הפקידות החסכנית

ס יפודר המיתקן האילתי הוא סיפור בפני עצמו: הוא הופעל בשנת 1959, כמיתקן נסיוני.

בעכו ואיפה המצאות מקוריות להתפלת מים יש! כשדרש זרחין, בין השאר, שלפחות את הכסף הגובה משימוש בהמצאתו יעמידו לרשותו, קיבל את התשובה הבאה: "מה פתאום מגיע לך כסף מהמים המתפלים ב'אילת? זה הרי מיתקן נסיוני! אתה רוצה ש'נשפוך את המים המוקקים לים, במקום לתת אותם לתושבי המקום?'"

ציוחק מו ציוחק אחרון
את המים לא שפכו לים, ואת הכסף לא נתנו לזרחין. אך לא רק על זאת התנהל המאבק בין זרחין לבין הממשלה. הממציא בן ה-70, שרשם את הפאטנט הראשון שלו ברוסיה, לפני חמישים שנה,

זרחין מלאשים

הערה למעשה לשם הספקת מים, ויהא שיה עור תפוקתו אשר יהיה. הוראת סעיף זה תחול אף לגבי המיתקנים הנסיוניים, אם וכאשר יופעלו לשם הספקת מים. התמלוג האמור של 7.5% שישולם לממציא או יחושב מערך הכולל של ההשקעות בכל מיתקן ומיתקן, בין שההשקעה תבוצע מכספי הממשלה, בין מכספי פייארבנקס, בין מכספי החברה העתידה לקום, ובין מכספי כל גוף אחר.

אולם התמלוג הנ"ל לא היה יחיד. באותו הסכם הופיע סעיף, לפיו מתחייבת הממשלה: לייצור קרן לפיתוח המצאות אחרות של הממציא או ימציא הממציא, שאינו ההשקעות בהתפלת מים, ולגרום לכך כי יופרש לקרן זו 2% (שני אחוזים) מן הערך הכולל של ההשקעות שיושקעו במיתקנים להתפלת מים בישראל.

כלומר: שבעה וחצי אחוזים + שני אחוזים = השעה וחצי אחוזים.

★ ★ ★
אורחים חשובים בבית

כ עבור חודשיים מאז חתימת ההסכם בין ממשלת ישראל לבין זרחין, נחתם,

ובתחילה באמת לא עשו שימוש של ממש במים המיוקקים שהוא הפיק. מאוחר יותר, כשמצוקת המים באילת גדלה, יחד עם גידול האוכלוסיה, נהגו תושביים רבים לכבד למיתקן ההתפלה ביוזמתם, כשכלים בידיהם, ולקחת מים טובים לשתיה. כשהנוהג הזה נפוץ, החלו להיווצר תורים ליד המיתקן.

מה עשתה לבסוף העירייה? היא התקינה אינסטלציה מיוחדת, חיברה את המים לציד נורות העירונים, להנאתם של תושבי עיר הדרום.

העירייה לא שכחה, כמובן, לגבות כסף עבור המים. אולם כסף זה לא הועמד לרשותו של הממציא, שדרש וחזר ודרש תקציבים למחקר ולפיתוח.

זרחין לא רצה כי יתנו לו מתנות. הוא פשוט ביקש הלוואות. הוא היה מוכן להפיץ קיוד כערכות הלוואות שביקש את ה-9.5% המפורסמים, אבל הפקידות הממשלתית הישראלית, שהוכיחה כבר במיקרים רבים את נדיבותה בהלוואות ובמענקים, התגלתה דווקא במיקרה זה כחסכנית וכמצינית. איפה סומרפין ואיפה זרחין! איפה קריית-התפלה

ערב המהפכה הקומוניסטית, לא קופא עדיין על שמריו. יש לו מאז עוד פאטנטים רבים אחרים, יותר מעשרים. הם רשומים גם בברית-המועצות וגם בארצות-הברית (וגם בישראל, כמובן). אבל הוא לא אמר עדיין: די!

בשנה האחרונה נתקף פעמיים בליבו, אך התאושש עד מהרה בעזרת תרגילי נשימה מיוחדים, אותם הוא מבצע בקביעות פעמיים כל שבוע. יחד עם זאת, הוא ממשיך להפיץ את הממשלה ברעיונותיו. הוא יורה אותם, כדרכו, בעיקר אל עבר משרד-הפיתוח, "שהוא" לדעת זרחין, "החשוב בין כל ה'משרדים. כי בכוחו להיות המשביר למדינה את אמצעי הקיום החומרי ולספק הון יורה עושר לעמנו, בפיתוח נכון של אוצרות ה'ארץ."

כך הוא כתב לשר-הפיתוח, במכתב ארוך, שהכיל שורה ארוכה של רעיונות מהפכניים: לווטר על השיטה הנוכחית של חב' רת האשלג — שיטה שגילה כ-4000 שנה, ליימי פודה מלך מצריים — ולעבור לטכנוני לוגיה מודרנית, המאפשרת להפיק אשלג, (המשך בעמוד 14)